

Winstgevende haat

door roel in 't veld

Haat is dom. Maar ook menselijk. Onze donkere kant zit vol haat. Vaak uit angst. Omdat we niet zijn gewaardeerd. Omdat we zelf tekort schoten. Haat is verlies. Haat zaait gemakkelijk uit. Maar het is niet alleen een sentiment. Haat is ook en misschien wel vooral een product. Velen verdienen aan haat. En niet zo'n beetje. In een Balkan-natie waar ik pas was is dat op straat al glashelder. Haat wordt daar gezaaid, uitvergroot en vervolgens gebruikt om te stoken, om te doden, om te roven. Haat is winstgevend. Alles is bedorven. Het grote graaien valt niet meer op. Toewijding verandert in wederzijdse gunstverlening. Steeds schaamtelozer. De samenleving verandert in een nachtmerrie. Voor de onbaatzuchtige daarbinnen is die wereld buitengewoon ingewikkeld. Moet hij zijn houding volhouden, ongeacht het gedrag van de overigen? Ik heb engelen gezien die zich niets aantrokken van de verrotting vlak naast hen en rustig hun werk vervolgden. Maar de engelen vielen op omdat ze een kleine minderheid vormden.

De haatindustrie bloeit als nooit tevoren. Niet alleen in de Balkan. Het is nuttig ook onze eigen omgeving daarop te controleren. Velen die zich opwerpen als reinigende kracht, als dienaren van de waarheid, hun eigen waarheid namelijk, zouden zich zelf de vraag mogen stellen of ook zij niet behoren tot de haatindustrie. De pretenties van de massamedia dat zij de grote schoonmakers van de wereld zijn zouden dan snel tot bescheidener proporties terugkeren. Maar niet alleen de media maken soms deel uit van de haatindustrie.

Er bestaan griezelige verhalen over de manier waarop historici in Joegoslavië door een nieuwe interpretatie van de geschiedenis de burgeroorlog hebben bevorderd en gelegitimeerd. Dus ook wetenschappers kunnen er wat van. Een groot verstand is nog geen waarborg voor een nobele inborst. De naijver in wetenschappelijke kring neemt niet zelden ziekelijke proporties aan. Het najagen van wetenschappelijke roem kan vaak hand in hand gaan met het lessen van de dorst naar waarheid. Maar als het eerste domineert, gebeuren licht ongelukken. Plagiaat en bedrog zijn dan niet zeldzaam. Waarheidspretentie als potentieel bederf. Te opperen in wetenschappelijke kring dat waarheid wellicht meervoudig is en dus de pretentie loos kweekt op zijn beurt weer agressie. De wijze waarop neo-positivisten het constructivisme bejegenen is daar een mooi voorbeeld van. En ook daar groeit soms haat.

Haat en godsdienst gaan helaas ook te dikwijls samen. De alomvattende pretentie van veel religies houdt de waan van morele superioriteit in, maar is vaak gericht op uitsluiting van de ongelovigen. Ook de christelijke religie heeft dat kenmerk. De kruistochten leidden tot volkerenmoord. Wat we vandaag als verschrikking menen waar te nemen is allemaal al eerder vertoond en wel door onze voorvaderen. Zou die flauwe herinnering misschien onze haat voeden? Of zou het verstandiger zijn als die memorie ons weemoedig zou achterlaten, en in beginsel vergevingsgezind?

Ik ben een kind van de verlichting. Ik heb gedurende mijn gehele leven geloofd in vooruitgang. De materiele welvaart die gedurende mijn leven enorm is gegroeid heeft me lang bewusteloos gehouden. Wie zo snel kan groeien moet wel gelijk hebben. Het geloof dat NAVO-interventies heilzaam zijn heeft ook mij lang zonder twijfel gelaten. Maar waarneming van de streken van onze bondgenoten in Kosovo, en van de eenzijdige criminalisering van Milosevic (Tito was immers een held, maar Milosevic was zijn erfgenaam) zonder enige vorm van reflectie heeft dat geloof vernietigd. De NAVO geeft een Albanese democratie 45 dagen om zijn grondwet te veranderen. Het schijnt niemand op te vallen hoe ongelofelijk arrogant dat is. Het moest ons eens gebeuren. De geschiedenis zal streng oordelen over veel wat met ongelofelijke pretenties mede in naam van de Europese democratieën is uitgedaan. Het geloof in onze superioriteit is alleen gebaseerd op onze grotere rijkdom, niet op ons surplus aan wijsheid.

Haat voedt haat. Er is geen kruid tegen gewassen. Behalve onbaatzuchtigheid wellicht. Maar het zachte is wel aan de verliezende hand, lijkt het. Terwijl ik dit schrijf begint het bombardement van zand. CNN zendt groene vlakken uit met onduidelijke lichtjes.